

دعاوی علیہ ضامن و ظهر نویس در رویہ دادگاہا

توحید زینالے

وکیل پایه یک دادگستری

فهرست کلی

مقدمه.....	۹
معرفی و نمونه دادخواست دعاوی علیه ضامن و ظهرنویس.....	۱۳
معرفی دعاوی علیه ضامن و ظهرنویس.....	۱۵
مبحث اول: معرفی دعا علیه ضامن.....	۱۵
مبحث دوم: معرفی دعاوی علیه ظهرنویس.....	۲۲
مبحث سوم: تشریفات طرح دعا علیه ضامن و ظهرنویس.....	۲۹
دعاوی علیه ضامن و ظهرنویس در رویه دیوان عالی کشور.....	۳۹
مبحث اول: آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور.....	۴۱
مبحث دوم: آرای اصراری دیوان عالی کشور.....	۹۳
مبحث سوم: آرای شعب دیوان عالی کشور.....	۱۱۲
دعاوی علیه ضامن و ظهرنویس در آرای دادگاهها.....	۱۱۹
مبحث اول: آرای دادگاههای بدوی و تجدیدنظر.....	۱۲۱
دعاوی علیه ضامن و ظهرنویس در نشستهای قضائی.....	۱۵۳
دعاوی علیه ضامن و ظهرنویس در نظریه‌های مشورتی.....	۲۰۳
دعاوی علیه ضامن و ظهرنویس در مقررات قانونی.....	۲۲۳
از قانون صدور چک (اصلاحی ۱۳۸۲).....	۲۲۵
از آیین‌نامه اجرای مفاد اسناد لازم الاجرا مصوب ۱۳۸۷.....	۲۲۸
از قانون تجارت.....	۲۳۰
از قانون مدنی.....	۲۳۵
منابع و مأخذ.....	۲۴۵

فهرست جزئی

مقدمه	۹
معرفی و نمونه دادخواست دعاوی علیه ضامن و ظهرنویس	۱۳
معرفی دعاوی علیه ضامن و ظهرنویس	۱۵
مبحث اول: معرفی دعا علیه ضامن	۱۵
گفتار اول: اوصاف و خصوصیات عقد ضمان	۱۵
گفتار دوم: شرایط اساسی و اختصاصی عقد ضمان	۱۶
گفتار سوم: انواع ضمان و تعریف آن‌ها	۱۹
مبحث دوم: معرفی دعاوی علیه ظهرنویس	۲۲
گفتار اول: ظهرنویسی اسناد تجاری	۲۲
گفتار دوم: آثار ظهرنویسی	۲۳
گفتار سوم: مهلت اقامه دعا علیه ظهرنویسان	۲۶
مبحث سوم: تشریفات طرح دعا علیه ضامن و ظهرنویس	۲۹
گفتار اول: صلاحیت مراجع قضائی در رسیدگی به دعا	۲۹
گفتار دوم: طریقه رسیدگی به دعاوی مطالبه طلب	۳۳
دادخواست مطالبه وجه چک به انضمام کلیه خسارات قانونی با قرار تأمین خواسته	۳۵
دادخواست مطالبه وجه ضمانت و سپرده به انضمام کلیه خسارات قانونی با قرار تأمین خواسته	۳۶
مطالبه وجه چک از ظهرنویس چک	۳۷
مطالبه وجه از مضمون‌عنه	۳۸
دعاوی علیه ضامن و ظهرنویس در رویه دیوان عالی کشور	۳۹
مبحث اول: آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور	۴۱
۱. معانی واژگان ضامن و ظهرنویس و طرح دعا علیه ظهرنویس	۴۱
۲. لزوم فک وثیقه با ایفاء تعهد مصرح در سند رسمی وثیقه	۴۷
۳. اقامه دعاوی دارنده برات و ظهرنویس‌ها بدون ارسال اظهارنامه رسمی	۵۲
۴. پرداخت هزینه‌های دادرسی توسط یکی از ضامنین	۵۸
۵. شرایط مرور زمان در برات، سفته، چک	۶۱

۶. اختلاف در صلاحیت دادگاه در دعاوی علیه ضامن و ظهرنویس ۷۵
۷. دعاوی مطالبه وجه چک از ظهرنویس ۷۷
۸. «وصف فقدان طبع تجاری دارنده چک می‌تواند به دادگاه محل وقوع عقد یا محل اقامت خواننده یا محل انجام تعهد برای وصول چک مراجعه نماید.» ۸۲
- مبحث دوم : آرای اصراری دیوان عالی کشور ۹۳
۱. ضمانت‌نامه بانکی ۹۳
۲. خواسته ابطال اجراییه به طرفیت اداره اوقاف ۱۰۳
۳. مبری بودن ضامنین از پرداخت هزینه‌های دادرسی در صورت پرداخت یک ضامن ۱۰۸
- مبحث سوم : آرای شعب دیوان عالی کشور ۱۱۲
۱. رجوع به ظهرنویسان ۱۱۲
۲. اعتراض به پرداخت وجه سفته به ظهرنویس ۱۱۲
۳. رجوع دارنده به سفته‌دهنده و ظهرنویس در صورت عدم تأدیه ۱۱۲
۴. مسئولیت برات‌دهنده، قبول‌کننده و ظهرنویسان ۱۱۳
۵. صدور چک وعده‌دار ۱۱۳
۶. مسوع نبودن دعاوی دارنده چک در صورت مطالبه وجه از ظهرنویس ۱۱۴
۷. مسئولیت تضامنی قبول‌کننده و ظهرنویس برات در مقابل دارنده ۱۱۴
۸. ذکر تاریخ متعارض در چک ۱۱۵
۹. رعایت مواعد برای استفاده از حق رجوع به ظهرنویس ها ۱۱۶
۱۰. مسئولیت تضامنی ظهرنویسان و قبول‌کننده برات در مقابل دارنده برات ۱۱۶
۱۱. دعاوی دارنده بر ظهرنویس و ظهرنویس به ید سابق خود ۱۱۷
۱۲. عدم استماع دعوا به دلیل عدم رعایت مواعد ۱۱۸
- دعاوی علیه ضامن و ظهرنویس در آرای دادگاه‌ها ۱۱۹**
- مبحث اول : آرای دادگاه‌های بدوی و تجدیدنظر ۱۲۱
۱. دعاوی مطالبه وجه چک ۱۲۱
۲. اماره بودن سفته در دست بدهکار بر پرداخت وجه ۱۲۴
۳. الزام ظهرنویس به پرداخت وجه چک جعلی ۱۲۷
۴. اصل عدم توجه به ایرادات نسبت به دارنده بدون حسن نیت ۱۲۹
۵. ظهرنویسی اسناد تجاری ۱۳۴
۶. انتقال سهام از طریق ظهرنویسی سهام ۱۳۷

۷. پرداخت، شرط رجوع ضامن به مضمون عنه ۱۴۰
۸. لزوم احراز سمت خواهان در دعوای مطالبه وجه چک ۱۴۲
۹. شرایط انتقال و ظهرنویسی سند تجاری توسط شرکت تجاری ۱۴۵
۱۰. چگونگی تعهد و ضمانت پرداخت مطالبات از سوی متعهد اصلی و ضامن ۱۴۷
- دعوای علیه ضامن و ظهرنویس در نشست‌های قضائی ۱۵۳**
۱. ضمانت اجرای عدم رعایت مواعد ۱۵۵
۲. طرح دعوا علیه ظهرنویس چک بدون سپردن مال بابت خسارات ۱۵۶
۳. انتقال چک با ظهرنویسی در چک فاقد عبارت حواله کرد ۱۵۷
۴. مالی یا غیرمالی بودن دعوای استرداد اوراق بپهادار (سفته) ۱۵۷
۵. شمول یا عدم شمول خسارت تأخیر تأدیه در مورد ضامن و ظهرنویس ۱۵۹
۶. تقاضای صدور اجرائیه بدون توجه به اعتراض وخواه در دین تضامنی ۱۶۱
۷. طرح دعوای مجدد خواهان علیه ظهرنویس پس از قرار رد دفتر و قطعیت آن ۱۶۴
۸. طرح دعوای دارنده چک به طرفیت صادرکننده و ظهرنویس ۱۶۵
۹. تکلیف دادگاه نسبت به اعتراض ظهرنویس به قرار تأمین خواسته در صورتی که دعوا متوجه وی نباشد ۱۶۶
۱۰. ایداع خسارت برای تأمین خواسته در دعوای به طرفیت ظهرنویس چک ۱۶۸
۱۱. مطالبه اسناد تجاری در مواعد مقرر ۱۶۹
۱۲. طرح دعوا علیه صادرکننده چک به‌عنوان جلب ثالث ۱۷۱
۱۳. انتقال سند از طریق ظهرنویسی ۱۷۳
۱۴. حقوق شخص ثالث در قبال شخص صادرکننده و ظهرنویس سند ۱۷۵
۱۵. اقامه دعوا با سند عادی ۱۷۷
۱۶. اقامه دعوا علیه ظهرنویس سفته ۱۷۹
۱۷. قانون حاکم بر ظهرنویسی اسناد عادی ۱۸۰
۱۸. تعارض بین مواد ۳۱۴ و ۳۱۵ قانون تجارت از حیث مهلت اقامه دعوا علیه ظهرنویس چک ۱۸۱
۱۹. اعتبار ظهرنویسی اسناد تجاری توسط ثالث ۱۸۲
۲۰. مسئولیت ضامن ظهرنویس در صورت عدم رعایت شرایط ماده ۲۸۶ قانون تجارت ۱۸۴
۲۱. مسئولیت ظهرنویس سفته به‌منظور ضمانت از شخص وام‌گیرنده ۱۸۷

۲۲.	ماهیت چکی که ظهن نویسی شده و به صورت قرارداد کتبی منتقل شده	۱۸۹
۲۳.	مسئولیت صادرکننده سفته و ظهن نویسی	۱۹۱
۲۴.	آثار ظهن نویسی	۱۹۲
۲۵.	رعایت مهلت در دعوا علیه ظهن نویسی	۱۹۴
۲۶.	طرح دعوا و درخواست تأمین خواسته علیه صادرکننده و ضامن	۱۹۵
۲۷.	عدم استماع دعوای دارنده سند، علیه ظهن نویسی پس از انقضای مهلت مقرر	۱۹۸
۲۸.	عدول ضامن از ضمانت	۱۹۹
۲۹.	منظور از ضمان معتبر یا تأمین مناسب در اجرای حکم غیابی و مدت اعتبار تأمین	۲۰۰
۳۰.	توقیف مستمری ضامن فوت شده	۲۰۱
۲۰۳	دعاوی علیه ضامن و ظهن نویسی در نظریه های مشورتی	
۱.	مهلت مطالبه وجه چک از صادرکننده و ظهن نویسی	۲۰۵
۲.	تأمین خواسته در دعاوی راجع به سفته و ابلاغ و اخواست نامه	۲۰۶
۳.	توقیف اموال ضامن محکوم علیه	۲۰۷
۴.	مسئولیت وراثت متعهد و ظهن نویسی در مورد اداء دیون متوفی به نسبت سهم الارث	۲۰۸
۵.	ظهن نویسی چک توسط دارنده در وجه شخص ثالث	۲۰۸
۶.	مطالبه سفته از شرکت در صورت امضای نماینده قانونی	۲۱۰
۷.	طرح دعوا علیه صادرکننده و ظهن نویسی در صورت اثبات مفقود شدن سند تجاری توسط دارنده	۲۱۱
۸.	امتیاز برای دارنده سفته نسبت به ظهن نویسان	۲۱۳
۹.	ضمان در قانون تجارت	۲۱۴
۱۰.	ظهن نویسی چک	۲۱۵
۱۱.	مواعد در مورد شکایت علیه ظهن نویسی	۲۱۶
۱۲.	تفاوت ظهن نویسی با ضامن	۲۱۷
۱۳.	ضمانت و ظهن نویسی	۲۱۷
۱۴.	مطالبه خسارات تأخیر تأدیه علیه ضامن و ظهن نویسی	۲۱۹
۱۵.	قرار گرفتن چک در ید شخص بدون ظهن نویسی	۲۲۰
۱۶.	ضمانت اجرای تضامنی بودن سفته و عدم و اخواست سفته	۲۲۱
۲۲۳	دعاوی علیه ضامن و ظهن نویسی در مقررات قانونی	

۲۲۵.....	از قانون صدور چک (اصلاحی ۱۳۸۲)
۲۲۸.....	از آیین‌نامه اجرای مفاد اسناد لازم‌الاجرا مصوب ۱۳۸۷
۲۳۰.....	از قانون تجارت
۲۳۵.....	از قانون مدنی
۲۴۵.....	منابع و مأخذ

مقدمه

معمولاً رویه عملی دادگاه‌ها در استنباط از قوانین و مقررات در جهت انطباق با مصادیق واقعی تا حدودی با آنچه در کلاس‌های تئوریک دانشگاه‌ها به دانشجویان حقوق آموزش داده می‌شود متفاوت است البته روند آموزشی و طریق ارائه مطالب در کلاس‌های درسی هم به شکلی است که برای طی مراحل تحصیلی صرف مطالعه و پاسخ به سؤالات به صورت تئوری و بدون تطبیق با مصادیق عملی کفایت می‌کند. به این ترتیب معمولاً چون امکان انجام کار عملی حین تحصیل در دانشگاه برای دانشجویان این رشته وجود ندارد فارغ‌التحصیلان وقتی مشغول به کار می‌شوند با کمبود آگاهی و اطلاعات از رویه قضائی و شیوه استدلال و استنباط عملی دادگاه‌ها مواجه هستند؛ لیکن اهمیت آگاهی از رویه قضائی با اشتغال به کار و فعالیت بر هیچ فارغ‌التحصیل حقوقی پوشیده نیست. بی‌تردید تنها منبع آموزش عملی وکالت، قضاوت و به‌طور کلی رشته حقوق، قبل از حضور عملی در دادگاه‌ها و جلسات رسیدگی، رویه‌های قضائی می‌باشد؛ به عبارت دیگر، مطالعه تصمیمات، پرسش و پاسخ‌ها و اختلاف‌نظرهای کسانی که هر روز به صورت عملی در حال انطباق قوانین با مصادیق واقعی هستند می‌تواند اطلاعات کاربردی و عملی را در اختیار خوانندگان قرار دهد.

اگرچه فارغ‌التحصیلان حقوق بیش از سایرین به مطالعه رویه قضائی نیازمند هستند؛ اما هیچ قشری از جامعه بزرگ رشته حقوق قضائی بی‌نیاز از مطالعه و تحقیق و تفحص در این حوزه علمی نمی‌باشد؛ زیرا رویه قضائی در واقع محرک رشته حقوق است که دائم در حال تغییر و تحول می‌باشد و غفلت از این حوزه موجب عقب‌ماندگی از علم واقعی حقوق و جامعه حقوقدانان خواهد شد. از این رو ناشران تخصصی این حوزه، هر کدام به طریقی نسبت به

جمع‌آوری و انسجام‌بخشی به مطالب و موضوعات راجع به رویه قضائی اقدام می‌کنند که انتشارات چراغ دانش نیز در همین راستا و برای انجام بخشی از وظایف فرهنگی خود در نظر دارد نسبت به تدوین و جمع‌بندی مطالب رویه قضائی به صورت منظم و منحصربه‌فرد با ویژگی‌های مخصوص برای هر دعوا طی یک کتاب جداگانه به صورت کاربردی و با دسترسی آسان به مطالب هر دعوا اقدام نماید لذا در راستای تأمین این هدف، مجموعه‌ای از کتاب‌ها تحت عنوان کلی «دعوائی... در رویه دادگاه‌ها» که شامل موارد زیر است تدوین و تألیف خواهد شد:

۱. آراء وحدت رویه؛

۲. آرای اصراری؛

۳. آراء شعب دیوان عالی کشور

۴. آراء دادگاه‌های بدوی و تجدیدنظر؛

۵. نشست‌های قضائی؛

۶. نظریه‌های مشورتی؛

۷. قوانین و مقررات مرتبط با موضوع؛

۸. نمونه دادخواست و معرفی دعوا.

در این مجموعه سعی شده است رویه قضائی کشور در خصوص هر دعوا به صورت منسجم و منظم گردآوری شود تا وکلا، حقوقدانان و قضات محترم در مراجعه به رویه قضائی در کمترین زمان به بهترین وجه مطالب مطلوب خود را یافته و استفاده نمایند. با توجه به تعدد بسیار آراء دادگاه‌ها (دادگاه بدوی و تجدیدنظر) در برخی موارد حداکثر سعی بر آن بوده از موارد متفاوت آراء صادره در موضوع نمونه در قسمت رأی آورده شود و همچنین در سایر موارد؛ مثل آراء وحدت رویه، آراء دیوان عالی کشور، موارد مرتبط به

موضوع ذکر شده است تا با توجه به اهمیت این آراء مورد استفاده خوانندگان و مراجعه کنندگان عزیز قرار گیرد.

مختصر ویژگی های کتاب:

۱. تدوین و گردآوری منظم و منسجم تمام مطالب مربوط به دعا؛
۲. تقسیم بندی موضوعی برای هر کدام از مطالب؛
۳. ارائه معرفی دعا و نمونه دادخواست در اول مجموعه؛
۴. ذکر عنوان برای هر مطلب به صورت خلاصه در فهرست؛
۵. دسترسی سهل و آسان به مطلب دلخواه در کمترین زمان.

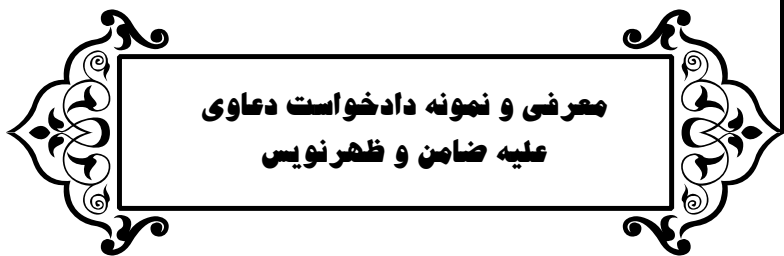
«گروه پژوهشی» انتشارات مفتخر خواهد شد از تجربیات، آراء و سایر مطالب حقوقی موجود نزد اساتید، وکلا، حقوقدانان و سایر همکاران در راستای مفیدتر شدن مجموعه در چاپ های بعدی استفاده نماید. لذا موجب خرسندی خواهد بود که خوانندگان عزیز از هر صنف ضمن ارسال انتقادات و پیشنهادات خود در مورد هر کدام از موضوعات به صورت (کتبی یا از طریق ایمیل یا تلفنی) ما را در پر بار کردن مجموعه حاضر یاری فرمایند.

مدیر مسئول انتشارات

یک هزار و سیصد و نود و شش

فصل اول

معرفی و نمونه دادخواست دعاوی
علیه ضامن و ظهرنویس

معرفی دعوی علیه ضامن و ظهرنویس

مبحث اول: معرفی دعوا علیه ضامن

بر اساس ماده ۶۸۴ قانون مدنی: «عقد ضمان عبارت است از اینکه شخصی مالی را که بر ذمه دیگری است به عهده بگیرد. متعهد را ضامن و طرف دیگر را مضمون له و شخص ثالث را مضمون عنه یا مدیون اصلی می گویند.»

در قانون مدنی با توجه به تعریف مذکور در ماده ۶۹۸، ظاهر این است که به محض انعقاد ضمان، ذمه مضمون عنه بری و ذمه ضامن مشغول می گردد؛ بنابراین در سیستم حقوقی ایران عقد ضمان موجب نقل ذمه به ذمه است. البته در قانون تجارت ایران مطابق ماده ۴۰۲ این قانون اصل بر ضمان تضامنی است.

گفتار اول: اوصاف و خصوصیات عقد ضمان

اهم اوصاف و خصوصیات عقد ضمان بدین شرح است:

- عقد ضمان از عقود رضایی است و نیازی به تشریفات ندارد.
- عقد ضمان از عقود لازم است.
- عقد ضمان از عقود عهده ای است.
- عقد ضمان از عقود تبعی است.
- عقد ضمان عقدی معوض است.
- عقد ضمان از عقود مبتنی بر مسامحه است نه مغایبه، بر این اساس علم اجمالی به موضوع و طرف قرارداد به شرطی که قابل تعیین باشد، کفایت می کند. همچنین در ضمان خیار غبن و خیار تبعض صفاقه وجود ندارد.

گفتار دوم: شرایط اساسی و اختصاصی عقد ضمان

الف) شرایط اساسی عقد ضمان: ضمان عقد است؛ بنابراین، همانند سایر عقود باید شرایط اساسی صحت معامله (قصد و رضا، اهلیت، معین بودن موضوع و جهت مشروع) را داشته باشد. البته برخی از این شرایط در عقد ضمان کم‌رنگ‌تر، مثل جهت معامله که در ضمان کاربرد ندارد؛ زیرا ضمان مبتنی بر مسامحه است نه مغایره و برخی پورنگ ترند مثل قصد و رضا که باید منجز باشند و قصد نباید معلق باشد؛ زیرا بنا بر حکم صریح ماده ۶۹۹ ق.م. تعلیق در عقد ضمان اعم از تعلیق در انشا و تعلیق در منشأ هر دو باطل است. با اینکه در عقد ضمان حداقل سه شخص مطرح است؛ یعنی، مدیون (بدهکار)، صاحب حق (طلبکار) و ضامن، ولی عقد ضمان توسط دو شخص انعقاد می‌گردد، یک طرف طلبکار (بعد از عقد مضمون‌له گویند) و طرف دیگر **ضامن** است و مدیون اصلی (بعد از عقد مضمون‌عنه گویند) در انعقاد عقد دخالتی نداشته و رضای وی تأثیری در عقد ندارد. در این زمینه ماده ۶۸۵ ق.م. می‌گوید: «**در ضمان رضای مدیون اصلی شرط نیست**» البته اگر ضامن بدون رضای مدیون منعقد گردد، دیگر **ضامن** پس از تأدیه دین نمی‌تواند به مدیون مراجعه کند. همان‌طور که گفته شد، عقد ضمان با اراده **ضامن** و اراده مدیون محقق می‌شود که باید دارای اهلیت باشند؛ یعنی هر دو بالغ، عاقل، رشید و صاحب اختیار باشند و از آنجایی که مدیون نقشی در تحقق عقد ضمان ندارد؛ بنابراین، اهلیت مدیون نیز مطرح نیست چنانچه ماده ۶۸۷ ق.م. می‌گوید: «**ضامن شدن از محجور و میت صحیح است.**»